

6. Sok a tévesztés (csúsztatás?) a Rubovszky Péter-féle történelem magtankönyvet tárgyaló részben (529–530.o.). Furcsa dolog, hogy aktuálpolitikai provokációknak tartja azt a szerző, hogy a tankönyv az 1919-es diktatúrát „MSzP-s diktatúráként” aposztrofálja. A tankönyvben megtalálható (25–28.o.), hogy az MSzP rövidítés akkor a Kunfi Zsigmond vezette Magyarországi Szociáldemokrata Párt, majd március 21. után a Magyarországi Szocialista Párt rövidítése volt. Több mint furcsa viszont nyilvánosan, bizonyítás nélkül ezt írni a tankönyvről: „Az anyag nyelvezete és szerkezete igen primitív...” Nem igaz a szerzőnek az az állítása, hogy a Seifert-féle történelemkönyv (amelyhez a Nemzeti Tankönyvkiadónak semmi köze, nem mi adtuk ki) lett volna valaha is az egyetlen történelemtankönyv a Művelődési és Közkutatási Minisztérium hivatalos tankönyvjegyzékén: kiadónknak mindig volt tankönyvjegyzékén szereplő tankönyve a IV. osztályok számára is. Hihetetlen, hogy igaz lenne a cikk következő állítása (530.o.): „Igazi politikai botrányhoz azonban a tankönyv következő félmondata vezetett: „Ma már a faji megkülönböztetés minden formáját eltérjük, hisz ez a szemlélet a feszültségek megoldása helyett még súlyosabb kialakuláshoz vezetett.”

Azt hiszem, nem vagyok egyedül, aki a közelmúltunkban az igazi politikai botrányok okozóját nem az ilyen félmondatban látja, ami persze nem félmondat, hanem egy teljes, sőt összetett mondat, véleményem szerint azzal a tartalommal, hogy nem szabad faji alapon gyűlölködnünk.

7. Több kutatásmetodikai megjegyzés tehető a cikkhez kapcsolódóan:

– A napilap, hetilap cikkeket forrásul felhasználni csak kellő kontrollal szabad. Különösképpen áll ez egy kutatási céllal készült tanulmányra.

– Megengedhetetlenek a sejtelmes, ellenőrizhetetlen, forrás nélküli közlések, mint például: „...a minisztériumból kiszivárogtak olyan információk...” vagy „...többek egybehangzó visszaemlékezése szerint elhangzott az MKM szóvivő szájából...” (528.o.) vagy „...nem volt mód olyan fajta tanszabadság-tankönyvpiac kialakulására, melyet sokan reméltek...” (533.o.)

– Tendenciózussá, ezáltal megkérdőjelezhető hitelűvé teszi a tanulmányt a személyeskedés, azaz, ha kihangsúlyozzák, hogy egyes tankönyvszerzőket rokoni szálak fűznek a kormánypárt vezetéséhez (529.o.), vagy MDF-es képviselő (529.o.). Múltja, rokoni kapcsolata mindenkinek van, így a nálunk tankönyvet írt további többszáz szerzőnek is.

– Nem célszerű más mű nyelvezetét, szerkezetét primitívnek nevezni akkor, amikor a saját írásunkban ehhez hasonló mondatok vannak: „Az akkori politikai logika a tankönyv természetes marginalizálódásában bízott, s mint néhány kiemelkedő pedagógus, néhány elitiskola sajátos luxusát, el kívánta tűrni.” (527.o.)

– A legfontosabb pedig: nem szabad hazudni. A fentiekén túl ehhez még egy adalék: a cikk 522. oldalán ez áll: „1991 őszén a közoktatási tankönyvek teljes tartalmi felülvizsgálatát rendelte el az MKM... Az MKM tankönyv és taneszköziroda, melyet Durst Győző – a Tankönyvkiadó volt igazgatóhelyettese – vezetett, pályázati felhívást bocsátott ki.”

Tájékozottabb körökben köztudott, hogy akkor a Tankönyv- és Taneszközirodát nem Durst Győző vezette és Durst Győző sohasem volt a Tankönyvkiadó igazgatóhelyettese.

A felsorolt konkrétumokon kívül problémásnak érzem a cikk egész alaphangját, amit ez a félmondat is jelez az 528. oldalon: „a szakmai szervezetek a kérdést természetesen politikai ügyként kezelték”, mármint egy tankönyv ügyét. A mi felfogásunkban a jelenlegi, véleményünk szerint pozitív irányban változó „tankönyvvilágunkban” a kiadónak éppen az a szerepe, hogy a tankönyvek ne politikai megfontolások alapján szülessenek, ne válják az iskola a tankönyveken keresztül a politikai csatározások terepszámlájává.

Feltétlenül szükségesnek tartottam a megszólalást a témában azért is, mert a cikk kutatási eredményeket, a gyakorlati intézkedések elméleti-történeti hátterétől szolgáló alapvetéseket közlő folyóiratban jelent meg, és az írás tárgyalásmódja, adatai félresikerült megítéléseket-döntéseket indukálhatnak.

Ábrahám István

Válasz

Régi közhely, hogy a jelenkortörténetírás nehéz mesterség, többek között azért, mert a szereplők élnék s sérelmezhetik a leírtakat. Ugyanakkor persze a jelenkortörténetírás előnyös is, hiszen számos rosszul tudott, másképp tudott részletelem – az érintettek reagálásá következtében – alaposabb kritikát kaphat, mint egy évtizedek múlva megjelenő történeti munka.

Utóbbi jelenség miatt örülök Ábrahám István válaszában. Kevésbé örülök azonban a „nem szabad hazudni” kitételnek, hiszen a hazugság vádja nem a különféle részletelemekben való tévedések kiigazítását jelenti – melyeket pl. *Durst Győző* pozíciója esetében szívesen veszek –, hanem azt, hogy a kifogásolt állítások olyan valótlanságok, melyek azt – az Ábrahám úr szerint hamis – koncepciót lennének hivatva alátámasztani, hogy a tankönyvengedélyezések és tankönyvkiadás körüli küzdelmek politikai küzdelmek, s hogy ezekben a küzdelmekben pártpolitikai-ideológiai elkötelezettségű szereplő volt mind a minisztérium, mind a Tankönyvkiadó.

1. Nézzük először a cáfolt állítás bizonyítékeként Ábrahám István sajtótájékoztatójáról szóló egybehangzó tudósítások két darabját: „a kiadó szerint e könyvek alkotói túlságosan baloldali szemléletűek voltak” (*Heti Magyarország*, 1992. szept. 4. 6. o.); „Ábrahám kijelentette: Lenin neve kevésszer szerepel benne nyilván azért, hogy ne kelljen sokat bíráltni” (*Népszava*, 1992. VIII. 27. 5. o.). Az olvasó megítélésére bízom *politikai megítélés-e ez, avagy sem*.

2. A Magyar Lajos Alapítvány elsőként megjelent kötete a II. világháború utáni időszakról, a második pedig a két világháború közöttiről szól. A vitákban a minisztérium által szétküldött jegyzékekben pl. Mindszenti értékelésével vagy éppen Lakitelek minősítésével kapcsolatos részletek vonatnak bírálat alá. (Az eredeti dokumentumot közli: *Magyar Hírlap*, 92. feb. 12. 5. o.)

A minisztériumi „világnézeti elvárások”-ról szóló első reflexként még cáfolt kijelentés ugyanott jelent meg (*Magyar Hírlap*, 1992. II. 17. 13. o.); szövivői interjúbán hangzott el (s a későbbiekben sem cáfoltatott): „minisztériumi pecsét csak olyan könyveken lehet, amelyek ahhoz a szellemiséghez állnak közel, amelyet a minisztérium képvisel” (*HVG*, 1992. ápr. 4. 90. o.).

Az olvasó döntésére bízom, hogy megalapozatlan volt-e történelemkönyvek sorsáról szóló elemzésem.

3. Az áremelés ténykérdés – még akkor is, ha *napilap* közölte azt. A nem piaci árú könyveken való *nyereségről*: „ezen is van normatív nyereség, ami lényegesen több annál, amennyit más kiadványainkkal hozunk össze” – nyilatkozta Dürer Béla a Tankönyvkiadó igazgatóhelyettese a

Köznevelés 1990. január 19-i számának 20. oldalán. Ha ő tévedett, én is azt tettem.

„A közpénzekből gazdálkodó Nemzeti Tankönyvkiadó igazgatója” kezdetű mondat – mint az a hivatkozásokból kitűnik – 1992 szeptemberére vonatkozik, az pedig, ugye, az Ábrahám István által említett 1993. január 1-je előtt van.

4. A terjesztési botrány egyik nevezetes eseménye volt, amikor Ábrahám úr kijelentette: „a pedagógusok néhány napi tevékenységért öt számjeggyel leírható összeget tesznek zsebre” – és a tankönyvellátás akadályozásáért a pedagógusokat tette felelőssé. Ez – többek között – a *Népszava* 1992. VIII. 27-i számában olvasható. Ez a dátum pedig, ugye, az Ábrahám István által említett 1992 tavasza után van. Nem folytatom, kár ezzel untatni az olvasót.

Ha egy óriásvállalat vezetője egy vállalati döntés, vagy egy áruhiány indoklásakor árakról, tőzsdéről, részvényekről beszél – szavai a gazdaságtörténetírás tárgyai. Ha azonban baloldaliságról szól – a politikatörténetírás tárgyává válhat. Ha pedig a baloldalisággal kapcsolatos érvelés egy tankönyvet érint, s az ellátási zavarokkal kapcsolatban a pedagógusjövodelemek kerülnek szóba – az erről szóló források az oktatáspolitikai-történetírás forrásai. A forrásoknak pedig az a természetük, hogy létrehívójuk akaratától immár függetlenül, s akár annak ellenére, megváltozott politikai helyzetekben is tovább léteznek. Az „ezerkilencszáznolcvannégy” világában a múlt megváltoztatható és eltörölhető, a miénkben – sokaknak sajnos, a magamfajta krónikásnak hál’istennek – nem az.

Nagy Péter Tibor

MENTOR

KÖNYVESBOLT

1051 Budapest, Dorottya u. 8.

Tel.: 06 (1) 266-9184

Nyitva: H-P 11-18 óráig.